

**HEYDƏR ƏLİYEV FONDUNUN QƏDİM AZƏRBAYCAN
XALÇAÇILIĞI SƏNƏTİNİN TANINMASI İSTİQAMƏTİNDƏ
GÖRDÜYÜ İŞLƏR**

Qənirə Mirzəxanlı
Bakı Dövlət Universiteti
gannim3@mail.ru

Açar sözlər: Azərbaycan xalçaçılığı, xalça, ilmə sənəti, Heydər Əliyev Fondu, mədəniyyət

Məqalədə Heydər Əliyev Fondunun Azərbaycan mədəniyyətinin ən özəl nümunəsi olan qədim Azərbaycan xalçalarını, xalçaçılıq sənətini dünyada, eyni zamanda Vətəndə tanıtması, ön plana çəkilməsi haqqında geniş izah verilib. Ən əsas diqqət verilməli olan məqam xalçaçılığın Azərbaycan tarixində və mədəniyyətində tutduğu yerdir. Məqalənin elmi yeniliyi Heydər Əliyev Fondunun həm Azərbaycan, həm də ölkə hüdudlarından uzaqda Azərbaycan mədəniyyətinin ən dəyərli incisi olan Azərbaycan xalçaçılıq sənətinin tanınması yönündə gördüyü tədbirlər, mədəniyyət və tariximizi xalçadakı naxış və ornamentləri ilə çatdırılmasıdır. Heydər Əliyev Fondunun Azərbaycanın qədim ilmə sənətinə verdiyi önəm, tədbirlərin təşkilindən bəlli olur. Məqalədə Fondun tədbirlərin təşkilinə hazırlığı, tədbirlərdə mədəniyyətimizi iştirakçılara xalça dilində təqdim etməsi xüsusi maraq doğuran məqamlardandır. Festival və sərgilərdə xalçaların təqdimatından bəhs edən məqalədə, həmçinin Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanın əntiqə parçalarına, ilmə sənətinə verdiyi dəyər də qeyd olunub. Bu dəyəri hər dəfə təşkil etdiyi tədbirlərlə xalqa və dünya ictimaiyyətinə təqdim edən Fond təsadüfi deyil ki, Ümummilli Liderin adını daşıyır.

**ACTIVITY OF HEYDAR ALIYEV FOUNDATION IN THE
DIRECTION OF RECOGNITION OF ANCIENT AZERBAIJANI
CARPET ART**

Ganira Mirzakhanli

Key words: Azerbaijani carpetart, carpet, loop art, Heydar Aliyev Foundation, culture

The article gives broad explanations on how the Heydar Aliyev Foundation promotes ancient Azerbaijani carpets, the art of population in the world, as well as in the homeland, putting on the front line. The most important attention is the place where the people are in the history and culture of Azerbaijan. The scientific novelty of the article is that the measures taken by the Heydar Aliyev Foundation to recognize Azerbaijani folk art - the most valuable pearl of Azerbaijani culture both in Azerbaijan and far beyond the country's borders, lead our culture and history to the sciences and ornaments on the people. The value provided by the Heydar Aliyev Foundation to the ancient art of the deity of Azerbaijan is obvious in the organization of events. In the article, special attention is paid to the preparation of the Fund for the organization of events, the presentation of our culture to the participants of events in the language of carpets. The article, which tells about the representation of carpets at festivals and exhibitions, also notes the value provided by the Great Leader Heydar Aliyev on ancient fragments of Azerbaijan, in the art of the deity. It is no coincidence that the Foundation, which organizes this value every time and provides it to the people and the world community, bears the name of the National Leader.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ФОНДА ГЕЙДАРА АЛИЕВА В НАПРАВЛЕНИИ РАСПОЗНАВАНИЯ ДРЕВНЕГО АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО КОВРОВОГО ИСКУССТВА

Ганира Мирзаханлы

Ключевые слова: азербайджанское ковровое искусство, ковер, петлевое искусство, Фонд Гейдара Алиева, культура.

В статье подробно рассказывается о популяризации древних азербайджанских ковров, как самого особого образца азербайджанской культуры и искусства ковроткачества в мире и в то же время на Родине Фондом Гейдара Алиева. Важнейшим моментом, на который следует обратить внимание, является место ковроткачества в истории и в культуре Азербайджана. Научная новизна статьи заключается в предпринятых Фондом Гейдара Алиева мерах по признанию самой ценной жемчужиной азербайджанской культуры искусства азербайджанского ковроткачества, передающего нашу культуру и историю узорами и орнаментами на коврах, как в Азербайджане, так и далеко за его пределами границы страны. Важность Фонда Гейдара Алиева для древнего искусства науки Азербайджана очевидна из организации мероприятий. В статье особое внимание уделяется к подготовке Фонда

к организации мероприятий и презентации. Особенно важно донести весь этот процесс распространения нашей культуры участникам на языке ковра. В статье, в которой говорится о представлении ковров на фестивалях и выставках, также упоминается значение, придаваемое Великим лидером Гейдаром Алиевым древним предметам Азербайджана и искусству плетения. Неслучайно Фонд, который представляет эту ценность людям и так же мировому сообществу своими мероприятиями, носит имя Общенационального Лидера.

Heydər Əliyev Fondu qeyri-hökumət və qeyri-kommersiya təşkilatı olaraq 2004-cü ildən fəaliyyət göstərir. Xüsusilə də Fondun mədəniyyət sahəsindəki fəaliyyəti Vətən hüduqlarını aşaraq, demək olar ki, bütün dünya dövlətlərini əhatə edir. Adını Ümummilli lider Heydər Əliyevdən götürən Heydər Əliyev Fondu onun irsini yaşadaraq, həm də Ulu Öndərin Azərbaycan mədəniyyətinə, tarixinə verdiyi dəyəri bu günə qədər yaşadıb və yaşadacaq.

Fondun əsas fəaliyyətlərindən biri qədim Azərbaycan xalçaçılıq sənətini dünyada tanınması istiqamətində gördüyü işlərdir. Azərbaycan xalçaları etnikmotivləri və naxışları ilə Vətənimizin tarixi, mədəniyyəti, adət-ənənələri haqqında çox şey deyir. Milli xalçaçılıq sənəti Azərbaycanda var olan ən qədim peşələrdəndir. Ən maraqlısı isə Azərbaycanın hər bölgəsində onu fərqləndirən, həmçinin birləşdirən ümumi tərz və naxışları vardır. Xalçaçılıq, ilmə işləmi mədəniyyətimizin simvoluna çevrilmişdir. Arxeoloji qazıntılar nəticəsində Azərbaycanda xalçaçılığın tarixinin ta qədimə söykəndiyini deyə bilərik.

Heydər Əliyev Fondu isə qədim Azərbaycan xalçaçılığı sənətinin incilərini dünya ictimaiyyətinə ən doğru şəkildə çatdırmaq üçün hər tədbiri görmüşdür. Bu tədbirlərdən biri 2007-ci ildə baş tutmuşdur. 2007-ci ilin oktyabrında Heydər Əliyev Fondu Rusiyanın birinci xanımının və Rus Dilinin İnkişafı Mərkəzinin də təşkilatçılıq etdiyi Moskvada baş tutan “BibliObraz2007” Beynəlxalq Festivalında iştirak etmişdir. Bu festivalda 22 ölkənin nümayəndələri iştirak edirdi. Bu festival zamanı iştirakçılar Azərbaycan stendində sərgilənmiş eksponatlarla tanış olmaq imkanına malik idilər. Bu stenddə Azərbaycan klassik yazıçılarının rus və digər dillərdə nəşr olunmuş əsərləri də daxil olmaqla, Fondun Azərbaycan mədəniyyətinə və o zamankı Qarabağ probleminə həsr olunmuş yeni nəşrləri, əl işi olan kuklları, miniatür əsərləri, musiqi alətləri, mis məmulatlar və digər artefaktlar var idi. Tədbirdə ənənəvi Azərbaycan aşpazlığının nümunələri də yer alırdı. Adları çəkilən nümunələrdən başqa festivalda Azərbaycan xalçaçılıq sənətini təmsil edən mini-xalça nümunələri də yer alırdı. Bu xalça növlərinin nümayişi xalqı təmsilən Fondun Azərbaycan xalçaçılıq sənətinə verdiyi dəyərin göstərgəsidir. [6.s147-148]

Qədim ilmə sənətinin dünyaya tanınmasında Heydər Əliyev Fondunun bir başqa təşəbbüsü o idi ki, Fondun təşkilatçılığı ilə 2009-cu ilin noyabrında

Avropa Parlamentinin qərarğahında ilk dəfə olaraq Azərbaycan mədəniyyəti günləri keçirilmişdir. Bu günlər çərçivəsində Azərbaycanı təmsil edən incəsənət ustalarının konserti keçirilib, həmçinin burada sənət əsərləri, bədii miniatürlər, ən əsası isə Azərbaycanın qədim tətbiqi və xalçaçılıq sənətini əks etdirən eksponatlar da yer almışdır. Bundan əlavə Heydər Əliyev Fondunun beş illik fəaliyyətini müxtəlif sahələrdə əks etdirən albom və bukletlər nümayiş olunub. [7]

Fondun bir başqa təşəbbüsü 2010-cu ilin noyabr ayında Azərbaycanın Böyük Britaniyadakı səfirliyi və “Bakı” jurnalı ilə birgə “Azərbaycan xalçaları ilə nağıllar aləminə” adlı xalça sərgisi təşkil etməsi idi. Bu sərgi Böyük Britaniyanın paytaxtı Londonda baş tutmuşdur. Sərgidə Azərbaycanda xalçaçılıq məktəblərini, o cümlədən onların coğrafi mövqeyinin xüsusiyyətlərini, naxışları və dizaynı, rəngi texnikası haqqında ətraflı məlumat verilib. Sərgi zamanı Heydər Əliyev Fondu tərəfindən nəşr olunan «Azərbaycan» kitabının ingilis versiyası da təqdim olunub.

Azərbaycan xalçalarının bir digər sərgisi UNESCO-nun qərarğahında, 19-29 aprel 2011-ci il tarixində keçirilmişdir. Sərginin açılışında Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyeva, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva və YUNESKO-nun baş direktoru İrina Bokova iştirak edib. Sərgidə Azərbaycan xalçaçılıq məktəbinin ən gözəl nümunələri, xalçaçılıq məktəblərinin yaranması və inkişafının bütün istiqamətləri, o cümlədən xalçalarda təsvir edilən naxışların coğrafi areallara görə fərqləri, eyni zamanda rəng texnikaları nümayiş olunub. Sərgidə diqqəti cəlb edən ən əsas məqam Azərbaycanın görkəmli xalq rəssamı Tahir Salahovun xalçadakı əsərlərinin nümunələri də nümayiş olunması idi. Sərgidə nümayiş olunan eksponatlar Azərbaycan xalçaçılığının Vətən tarixindəki yerini və dəyərini göstərən misilsiz parçalardır. [7]

Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi və təşkilati köməyi ilə 2011-ci ildə baş tutan bir digər tədbir 16 iyulda başlayan, 20 iyula qədər davam edən Fransanın Sen-Trope şəhərində «Azərbaycanın mədəni zənginlikləri» adlı sərgisidir. Sərgidə əsas məqamı cəlb edən xalça nümunələrinin nümayişidir. Bundan əlavə qonaqların diqqətinə Heydər Əliyev Fondunun Azərbaycana həsr olunmuş kitabları və bukletləri təqdim olunub.

Fondun qədim Azərbaycan xalçaçılıq mədəniyyətini dünya ictimaiyyətinə çatdırması istiqamətində gördüyü bir digər tədbirləri Azərbaycan dövlət müstəqilliyinin bərpaşının 20-ci ildönümü ilə bağlı olan konfrans və festivallardır. Bu tədbirlər çərçivəsində Fond Azərbaycan xalça nümunələrini və qədim Azərbaycan xalçaçılıq məktəblərinin tarixçəsini Paris, Moskva, Berlin, Vatikan, Romada keçirilən görüşlərdə və təşkil olunan sərgilərdə eksponatlar təqdim edərək Azərbaycan mədəniyyətinin zənginliyini bir daha göstərə bilmişdir.

Heydər Əliyev Fondunun və Azərbaycanın Parisdəki Səfirliyinin dəstəyi ilə Parisdə Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi yaradılmışdır. 19 sentyabr 2012-ci ildə təsis olunan Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin açılışında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və həyat yoldaşı, o cümlədən, Fondun rəhbəri Mehriban xanım Əliyeva iştirak etmişlər. Mərkəzin yaranma məqsədi Azərbaycanın Fransada təbliğatını daha da gücləndirmək, habelə ona vahid mərkəzdən nəzarət etmək və fəaliyyətinin səmərəliliyini artırmaqdır. Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzinin binası Parisin mərkəzində, Eyfel qülləsinin yaxınlığında yerləşir, qeyd etmək lazımdır ki, bu tikili 1904-cü ildə inşa edilmiş tarixi binadır. Bu mərkəzdə Azərbaycan tarixini əks etdirən eksponatlar - arxeoloji tapıntılar, qədim sikkələr, silahlar, mis məmulatları sərgilənmişdir. Zalların birində isə yüzlərlə il əvvəl hazırlanmış xalça və xalça nümunələri nümayiş etdirilir. Bundan əlavə, mərkəzdə həm də Azərbaycan xalça məktəblərinin tarixi və inkişaf yolları haqqında məlumat verilərək milli xalça texniki sənətimizin bütün istiqamətlərinin nümunələri təqdim olunur.

2011-ci ildə Heydər Əliyev Fondu Azərbaycan xalçaçılıq sənətini tanımaq istiqamətində etdiyi ən mühüm işlərdən biri «Azərbaycan xalçaları» adlanan Azərbaycan xalçasından bəhs edən toplunu nəşr etdirməsidir. Topluya broşür, 2 DVD və multimedia diski daxildir. Broşürdə Azərbaycan xalçaçılıq məktəbinin bütün istiqamətləri haqqında ümumi məlumat və hər məktəbə aid xalçaların fotosəkilləri yer alıb. DVD kolleksiyasına daxil edilmiş «Azərbaycan xalçaları» Heydər Əliyev Fondu tərəfindən hazırlanmış xalçaçılıq sənəti haqqında filmdən ibarətdir. «Qarabağ inciləri» adlı multimedia diski Qarabağ xalçaçılıq məktəbinə həsr olunmuşdur. Disk Qarabağın tarixi, burada xalça məktəbinin formalaşması və onun xüsusiyyətləri haqqında hərtərəfli məlumatlardan ibarətdir. Kolleksiya həmçinin «Azərbaycana səfər» adlı DVD daxildir. [1.s.3-5]

«Azərbaycan xalçaları» toplusu ana dilimizdən əlavə fransız, ingilis, rus, alman və italyan dillərində nəşr olunmuşdur.[9]

Azərbaycan xalçaçılığının təbliğinin bir digər istiqaməti dünyanın bir çox ölkələrində Heydər Əliyev Fondunun rəhbərliyi ilə “Qafqazın mirvarisi olan Azərbaycanın mədəni dəyərləri” layihəsinin təşkil olunması idi. Bu layihə çərçivəsində bir sıra tədbirlər keçirilmişdir. Bunlardan biri Fransada keçirilən Azərbaycanın mədəniyyət və sənətinə həsr olunmuş sərgi və konsertlərdir. Layihə tədbirləri 2012-ci ilin oktyabrın 19-da başlamış noyabrın 12-dək davam etmişdir. “Qafqazın mirvarisi olan Azərbaycanın mədəni dəyərləri” layihəsi çərçivəsində Heydər Əliyev Fondunun və Azərbaycan səfirliyinin dəstəyi ilə Fransanın Reyms, Şalon-an-Şampan, Niort, Konyak və Romorantin-Lantenay şəhərlərində Azərbaycan mədəniyyət günləri təşkil olunub. Vətənimizin qədim və zəngin tarixi və mədəniyyəti ilə bağlı eksponatlar - mis məmulatlar, Azərbaycan milli geyimləri, milli musiqi alətləri, xüsusən də, Azərbaycan

xalçaları və bu sənətin digər istiqamətləri ilə bağlı nümunələr sərgilənmiş, eyni zamanda Azərbaycan mədəniyyətinin təbliği üçün fransız dilində çap olunmuş kitablar təqdim edilmişdir.

“Qafqazın mirvarisi olan Azərbaycanın mədəni dəyərləri” layihəsi çərçivəsində 2013-cü ildə də bir sıra tədbirlər keçirilmişdir. 2013-cü ildə Fransanın bir sıra şəhərlərində, daha dəqiq desk, fevralın 2-də Miluz, fevralın 9-da Starsburq, fevralın 20-də Kolmar, martın 2-də Şabli, martın 30-da La Roşell, aprelin 27-də Bordo, mayın 2-də Van, mayın 6-da Evian, mayın 18-də Leql, iyunun 14-də Bove, iyulun 4-də isə Kann şəhərlərində bu layihə çərçivəsində keçirilən tədbirlərdə Azərbaycan xalçılığının ən gözəl nümunələri nümayiş olunmuşdur. Bu tədbirlərdə mədəniyyət beşiyi olan Azərbaycanda xalçaçılığının yaranması, naxış və ornamentlərin coğrafi və mədəni izahı, ilmçilik sektorunun inkişafı istiqamətləri ilə bağlı sərgilər təşkil olunmuşdur. Azərbaycan mədəniyyətini əks etdirən kitablarda da xalçaçılığa geniş yer verilmişdir.

10 iyul 2014-cü ildə Kann Festival və Konqreslər Sarayında “Azərbaycan: ənənələr və gələcək ölkəsi” sərgisinin açılış mərasimi keçirilmişdir. Açılış mərasimində Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva, Azərbaycan Dostlar Assosiasiyasının sədri Jan-Fransua Monselle, , Fransa Milli Assambleyasının üzvü, Festival və Konqres Sarayının direktoru Kler-Ann Rex çıxış edib. Bir neçə sərgini əhatə edən «Azərbaycan: ənənələr və gələcək ölkəsi» sərgisinin təşkili məqsədi Azərbaycanın xarici ölkələrdə qədim və zəngin tarixini və mədəniyyətini təbliğ etməkdir. Sərgidə Azərbaycan rəssamlarının Fransaya, Azərbaycan xalça məktəbinin bütün istiqamətlərinə həsr olunmuş rəsmləri, yüzillik xalça və xalça məmulatlarının geniş çeşidi, arxeoloji qazıntılar zamanı tapılmış keramika əşyaları nümunələri, milli geyimlər, milli musiqi alətləri sərgilənmişdir. Ziyarətçilərə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən nəşr olunan Azərbaycan haqqında kitablar təqdim olunub.

Vətənimizin nadir xəzinələrindən biri olan xalçaların daha aydın və səmərəli nümayişi məqsədilə Prezident İlham Əliyevin qərarı ilə Azərbaycan Xalça Muzeyi binasının tikilməsi qərara alınıb. Beləliklə, 2008-ci il mayın 15-də Bakı şəhərinin Dənizkənarı Milli Parkında tikilinin təməl qoyma mərasimi baş tutub. 26 avqust 2014-cü ildə isə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və həyat yoldaşı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva muzeyin açılışında iştirak etmişdilər. Lətif Kərimovun adını daşıyan Azərbaycan Xalça Muzeyi Heydər Əliyev Fondunun, Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin və UNESCO-nun dəstəyi ilə inşa edilmişdir. Binaının müəllifi məşhur avstriyalı memar Frans Yantsdır. Muzey binasının çöldən görünüşü bükülmüş xalçanı xatırladır. Binada sərgi zalı, kitabxana, tikmə və toxuculuq mərkəzi, suvenir və kitab stendi, görüş və audio-vizual təqdimat zalı, həmçinin heykəllər və xalçalar nümayiş etdirmək üçün açıq səma zonası

yerləşir. Muzeydə Azərbaycan xalçaçılıq məktəbinin bütün istiqamətlərindən, yüz illik xalça və ilmə məmulatları, metal məmulatları, toxuma, geyim və tikmə, keramika, şüşə, ağac, kağız, zərgərlik, kitablardan ibarət geniş çeşiddən ibarət unikal kolleksiya nümayiş etdirilir. Hazırda muzeydə 13 min 300-dən çox eksponat və əşya saxlanılıb. Muzeylərdə saxlanılan xalça və xalça məmulatlarının qorunması və konservasiyası bu sahədə zəngin təcrübəyə malik mütəxəssisin, 2013-cü ildə Bakıya dəvət olunmuş dünyaca məşhur Viktoriya və Albert Muzeyinin toxumaların konservasiyası üzrə eksperti Luis Skvirerin tövsiyələri və göstərişləri əsasında təmin edilir.

Azərbaycan mədəniyyətinin dünyada tanınması istiqamətində gördüyü işlərlə seçilən Heydər Əliyev Fondu “Azərbaycan mədəniyyəti günləri” layihəsi ilə ümumi Azərbaycan mədəniyyətini həmçinin o Azərbaycan tarixinin, mədəniyyətinin ən dəyərli nümunəsi olan Azərbaycan xalçalarını da dünyada tanıdır. Bu layihə Kann, Afina, Hannover, Drezden, Düsseldorf şəhərlərini əhatə etmişdir.

13 may 2015-ci ildə “Azərbaycan: ənənədən müasirliyə” sərgisi təşkil edilmişdir. Hər il qeyd olunan Avropa muzeylər gecəsi çərçivəsində təşkil olunan bu sərgi Heydər Əliyev Fondunun və Azərbaycanın YUNESKO yanında Daimi Nümayəndəliyinin təşkilatı dəstəyi ilə UNESCO-nun qərargahında baş tutmuşdur. “Azərbaycan: ənənədən müasirliyə” ekspozisiyasında ölkə ərazisində aşkar edilmiş arxeoloji tapıntılar, Azərbaycanda qədim və orta əsrlərdə istifadə olunmuş sikkələr, zərgərlik, mis məmulatları, milli musiqi alətləri, geyim, xüsusilə ilə xalçaçılıq nümunələri nümayiş olunub.

15 iyul 2015-ci ildə Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə Kannın Festivallar Sarayında “Azərbaycan xalçaları sənətdə” sərgisinin açılışı olub. Sərginin açılışı mərasimində Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva və ailə üzvləri iştirak ediblər. Əlavə olaraq sərgidə Lətif Kərimov, Vüqar Muradov, Butunay Haqverdiyev və Elçin Vəliyev kimi azərbaycanlı rəssamların milli xalça eskizləri üzrə müasir və pop-sənət əsərləri, həmçinin illüstrasiyalar nümayiş olunub. Sərgidə gənc rəssam Elçin Vəliyevin 7 əsəri nümayiş etdirilib. “Azərbaycan xalçaları incəsənətdə” sərgisi üçün xüsusi hazırlanmış bu əsərlər təkrarolunmazlığı və orijinallığı ilə fərqlənir. Yağlı boya ilə hazırlanmış və xalça motivləri olan bu əsərlər 3D effektlərdən istifadə edərək ziyarətçilərə canlı təsir göstərir. Sərgidə xalq rəssamı, görkəmli xalça ustası Lətif Kərimovun 1969-1970-ci illərdə yaratdığı xalça eskizləri nümayiş olunub. İlk dəfə olaraq sərgidə nümayiş olunan 15 əsər nümayiş olunub. Məşhur rəssam Butunay Haqverdiyevin ilk dəfə təqdim etdiyi xalça illüstrasiyası Azərbaycan xalça ornamentinə həyat verdi. Ağacdən hazırlanmış illüstrasiya 3D effektlər üçün fərqlidir. Lətif Kərimovun eskizləri ilə yanaşı milli xalçaçılıq sənətinin tarixi və inkişafını, müasir incəsənətdə tətbiqini göstərir. Sərgidə həmçinin 15-16-cı əsr dünya

rəssamlarının əsərlərində təsvir olunmuş xalça motivlərini əks etdirən video installyasiya nümayiş etdirilib. Məşhur rəssam Vüqar Muradovun portret-mənzərə janrlarında yağlı boya ilə hazırlanmış 7 əsəri milli xalça ornamentini unikal modada təqdim etmişdir. Ümumiyyətlə, «İncəsənətdə Azərbaycan xalçaları» sərgisində sərgilənən əsərlər ilk dəfə sərgiyə ayrılıb. Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə keçirilən sərgi ziyarətçilərə Azərbaycan xalçasının hazırlanmasının tarixi, müasir incəsənəti və onun bütün dünyada geniş yayılması haqqında tam məlumat verib. Sərgi 16 iyuldan 31 iyula qədər ictimaiyyətə açıq elan edilib.

Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə “Azərbaycan xalçası - ilmələrin rəqsi” adlı yeni xalça kolleksiyası yaradılıb. Kolleksiyanın hazırlanması 8 il çəkmişdir. “Yaradılış”, “Şikargah”, “Xan ovu”, “Gənc və dünya”, “Bandirumi”, “Şəbəkəli”, “Adəm və Həvva”, “Ağaclı”, “Narlı”, “Göllü”, “Müalicə-turunc”, “Dörd mövsüm”, “Yaradılış” əsərində isə xammal hazırlamaqdan hazır məhsulun tamamlanmasına qədər olan bütün mərhələlər parlaq bədii dillə əks olunmuşdur. Kolleksiyanın yaradılmasında Azərbaycanın xalq artisti Eldar Mikayılzadənin rəhbərlik etdiyi 6 rəssam və 14 toxucu iştirak etmişdir. Təbii rənglərlə boyanmış xalçalar ipək və yundan hazırlanmışdır. Burada 170 rəng və tint istifadə edilmişdir. Müxtəlif yeni kəsiklər əldə etmək üçün toxucular bir neçə rəngdən ibarət bir iplik yaratdılar. Şəki Xanının möhtəşəm sarayı, Şəkixanovların evi, dəmir barmaqlıqlar, təbii ornamentlər, zəngin flora və faunamız, “Təkəlduz” və həssas zərgərlik əşyaları xalçaların hazırlanmasında ilham mənbəyi idi. “Azərbaycan xalça-rəqsi ilmələri” toplusuna daxil olan xalçalar haqqında ətraflı məlumat eyni adlı kitabda verilmişdir. Qeyd edək ki, “Azərbaycan xalçası – ilmələrin rəqsi” xalçalarının yeni kolleksiyası və eyni adda kitablar 8 il ərzində hazırlanıb. Qeyd edilib ki, kolleksiya əvvəlcə Heydər Əliyev Mərkəzində göstərilib: Kolleksiyanın bir hissəsi əvvəllər Parisdə, sonra isə Kannada YUNESKO-nun baş ofisində nümayiş olunub. Xalça toxuma sənətində fəlsəfi mövzulara xüsusi diqqət yetirən sənətkar Eldar Mikayılzadənin sənət prinsiplərinin formalaşmasında və yaradıcılıq janrında müəllimi məşhur xalça rəssamı Lətif Kərimov və görkəmli fırça sahibi Səttar Bəhlulzadənin işləri önəm kəsb etmişdir. Dekorativ formada dərin bilik, tərkiblərin yaradılmasında qüsursuz uyğunluq hissi, həqiqi rəng palitrası və yaxşılaşdırılmış toxuculuq üsulları müəllifə həqiqi sənət nümunələri yaratmağa imkan verirdi.[2]

2019-cu il mayın 27-də Gürcüstan Milli Muzeyində saxlanılan Azərbaycan və şərq kolleksiyalarından ibarət “Tarixin şah əsərləri” sərgisinin açılışı olub. Açılış Heydər Əliyev Mərkəzində baş tutub. Açılış mərasimində Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva iştirak edib. Sərgidə 300-ə yaxın eksponat sərgilənmişdir. Sərgi 3 bölmədən ibarət idi. Bu təqdim olunan eksponatlar Qacarlar dövründə yaradılmış və sonralar toplanmış köhnə Azərbaycan bədii nümunələri, İrəvan xanlığının Sərdar Saray Kompleksinə aid

məişət əşyaları və rəsm əsərləri kolleksiyası və rus fotoqrafı Dmitri Yermakovun arxivindən alınan foto sənədləri hər üç bölmədə nümayiş etdirilir. Qacarlar dövrünə aid köhnə sənət nümunələrinin əksəriyyəti dünyaca məşhur yağlı boya rəsmləri, miniatürlər, keramika və metal məhsullar, həmçinin Fətəli şahın dövrünə aid toxuculuq və xalçalar vasitəsilə təqdim olunur. Rəsmün gücünü yaxşı bilən Fətəli şah memarlıq, rəsm və dekorativ sənətdən öz təsirini və nailiyyətlərini nümayiş etdirmək üçün geniş istifadə etmişdir. Fətəli Şahın portreti də eksponatlar arasında olub. Sərgidə həmçinin Azərbaycan panel rəssamlığının banisi, ornament və portret ustası, Azərbaycan təsviri sənətinə böyük təsir göstərmiş Mirzə Qədim İrəvaniyə aid yağlı boya ilə hazırlanmış, həmçinin XIX əsrə aid altı əsər nümayiş etdirilir. Mirzə Qədim İrəvani trafaret rəsmləri, divar bəzəkləri, zərgərlik sənəti əşyaları, ləkədən istifadə edilən işlər və şüşə rəsm sənəti ilə tanınır. Sərgidə həmçinin hərbi topoqraf işləyən daha sonralar isə, 1877-1878-ci illərdə Rusiya-Osmanlı müharibəsində iştirak edən, müharibədən sonra isə Tiflisdə foto sənəti ilə məşğul olmuş, Qafqaz diyarına səfər etmiş, arxeoloji ekspedisiyalar seriyasında iştirak etmiş D.Yermakovun fotosəkilləri də nümayiş etdirilir. O, İrəvan qalasının nadir binalarının - Sərdar sarayının, məscidlərin, karvansarayların və İrəvan şəhərinin tarixi mərkəzini formalaşdıran orta əsrlərə aid digər binaların dağıdılması prosesini ətraflı göstərən bir sıra fotosəkillər paylaşmışdır.

Fondun bir digər təşəbbüsü 2019-cu ilin 28 sentyabrında Azərbaycan Milli Xalça Muzeyində “Nəsimi - poeziya, incəsənət və əxlaq” festivalı çərçivəsində Nəsimi - böyük söz ustasına həsr olunmuş xalça eskizləri müsabiqəsinin final sərgisini təşkil etməsidir. Sərgidə müsabiqənin qalibi olan 3 əsər əsasında işlənmiş xalçalar, həmçinin təqdim olunan əsərlər arasında münsiflər heyətinin seçdiyi yaradıcı xalça eskizləri nümayiş olundu. Müsabiqədə Azərbaycan, Fransa, İtaliya, Hindistan, Rusiya və başqalarının nümayəndələri iştirak etmişlər. Qalib xalçalarla yanaşı, müsabiqəyə təqdim olunan bütün eskizlər açılan sərgidə nümayiş etdirilib. 1-ci yeri Fatma Axundzadənin “Nəsim yeli”, Ruhangiz Bağirovanın “Məndə sığar iki cahən, mən bu cahana sığmazam” adlı əsəri 2-ci yerə layiq görülüb. [11]

Son illərdə Azərbaycan xalçaçılığının təbliği ilə bağlı görülən ən mühüm tədbir Milli Xalça Muzeyinin Şuşa filialının yenidən bərpa işləridir. Qeyd etmək zəruridir ki, Azərbaycan Milli Xalça Muzeyinin Şuşa filialı Heydər Əliyev Fondu tərəfindən bərpa edilmişdir. Bina XIX əsrin ikinci yarısında inşa edilmişdir. İşğal dövründə binanın faydasızlığı və tarixi görünüşə müdaxilə səbəbindən burada bərpa işləri 2021-ci ildə başlamışdır. Aparılan işlər nəticəsində binanın daxili divarları, döşəmələri və tavanı bərpa edilmişdir. Qapıları, pəncərələri, tavanları və arakəsmələri bağlamaq üçün istifadə olunan gipsokarton lövhələri sökülmüş və binanın tarixi görünüşü özünə qaytarılmışdır. Fasaddakı çatlar təmir edilmiş və daşlarla örtülmüşdür. Hazırda

burada xalçanın yeni ekspozisiyası nümayiş olunur. Əsasən XVIII - XX əsrlərə aid olan və bir zamanlar təxliyə edilmiş eksponatlarla yanaşı, ekspozisiyada son illərdə filialın kolleksiyasına daxil olan qiymətli xalçalar da yer almışdır. Burada ümumilikdə 115 xalça növü, arxeoloji tapıntılar, milli tikmə və geyim dəstləri, həmçinin zərgərlik və təbii metal nümunələri nümayiş olunur. Azərbaycan Milli Xalça Muzeyinin Şuşa filialında sərgilənən sənət əsərləri qədim Qarabağ torpağının ruhunu, əsrlər boyu burada yaşamış insanların, o cümlədən sənətkarların həyatını və ev təsərrüfatını, onların estetik zövqünü, dünyaya bədii baxışını hiss etmək və bu tarixi mühiti təsəvvür etmək imkanı verir. [10]

Heydər Əliyev Fondunun bir digər təqdirə layiq tədbiri Şuşada “Vaqif poeziyası günləri” çərçivəsində “Dövlət memarı. Bir ömrün ensiklopediyası” xalçasının təqdimatı idi. Bu tədbir 2023-cü il 14 iyul tarixində baş tutub. Bu unikal triptixəsəri müasir Azərbaycanın memarı, milli lider Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunub. Heydər Əliyev Fondu, İqtisadiyyat Nazirliyi və “Azərxaçça” ASC-nin həyata keçirdiyi layihənin həmmüəllifləri əməkdar incəsənət xadimi, “Azərxaçça” ASC-nin Direktorlar Şurasının sədri Emin Məmmədov, əməkdar rəssam Rəşad Ələkbərov, “Azərxaçça”nın yaradıcı heyətidir. Qeyd etmək lazımdır ki, “Azərxaçça” emalatxanasının 11 toxucusu 2022-ci ilin may ayından triptix üzərində işləyiblər. Əsər üç bölmədən ibarətdir. Hər bölmədə Ümummilli Liderin əsas həyat fəlsəfəsi, həmişə diqqət yetirdiyi məsələlər və onun əhəmiyyət verdiyi dəyərlər ilk dəfə “xalça dilində” təqdim olunmuşdur. Birinci bölmədə xalça kompozisiyasına görə xalqın birliyini və böyüklüyünü əks etdirən simvollar təsvir edilmişdir. Ötən əsrin 90-cı illərində respublikamızın xalqla birlikdə xarici və daxili münafişələrə qarşı mübarizədə olduğunu nəzərə alsaq, xalçada onun xalq etimadına və hakimiyyətinə, xalqın və Heydər Əliyevin birliyinə arxalanması öz əksini tapmışdır. Xalçanın kənarının konturları isə Ulu Öndərin adı və soyadının baş hərfləri, inisial kimi yazılmışdır. [9]

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan xalçaları. Kataloq/Heydər Əliyev Fondu; Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi; L.Kərimov adına Azərbaycan Xalçası və Xalq Təbiiqi Sənəti Dövlət Muzeyi.- Bakı, 2010.- 20 s.
2. Azərbaycan xalçaları: İlmələrin rəqsi. Heydər Əliyev Fondu. 2016
3. Əliyeva, Y. Heydər Əliyev – Milli-mədəni irsimizin hamisi. http://anl.az/down/meqale/ses/ses_may2009/78631.htm
4. Heydər Əliyev Fondu. (2009). Bakı: 227 s.

5. Mehriban Əliyeva olduğu kimi. red. T.Şahbazova; ön söz. müə. N.Cəfərov.- Bakı: Gənc liderlər Uşaq Təşkilatı, 2008.- 96 s.
6. Mehriban Əliyeva: tərəqqi və yüksəliş yolları ilə. (2014). II cild. Bakı: 388 s.
7. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az>
8. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/90/2082/Az%C9%99rbaycan-xal%C3%A7alar%C4%B1>
9. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/59/5336/Vaqif-Poeziya-G%C3%BCnl%C9%99ri-%C3%A7%C9%99r%C3%A7iv%C9%99sind%C9%99-%E2%80%9CD%C3%B6vl%C9%99tin-memar%C4%B1.-Bir-%C3%B6mr%C3%BCn-ensiklopediyas%C4%B1%E2%80%9D-xal%C3%A7as%C4%B1n%C4%B1n-t%C9%99qdimat%C4%B1-olub>
10. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/73/5279/Az%C9%99rbaycan-Milli-Xal%C3%A7a-Muzeyinin-%C5%9Eu%C5%9Fa-filial%C4%B1n%C4%B1n-f%C9%99aliyy%C9%99ti-31-ild%C9%99n-sonra-b%C9%99rpa-edilib>
11. <https://heydar-aliyev-foundation.org/az/content/view/59/4942/N%C9%99simi-festival%C4%B1-zaman%C4%B1-dahi-%C5%9Fair%C9%99-h%C9%99sr-olunan-xal%C3%A7a-s%C9%99rgisi-a%C3%A7%C4%B1lacaq/>